

بررسی تحلیلی شاخص‌های امنیت غذایی کشور و ضایعات مواد غذایی

www.ketab.ir

نویسندگان:

عادل بیگ بابایی

عضو هیأت علمی گروه شیمی مواد غذایی مؤسسه پژوهشی علوم و صنایع غذایی

سروش بشروئی شرق

دانشجوی دکتری مهندسی صنایع تحقیق در عملیات و مهندسی سیستم

سرشناسه	: بیک بابائی، عادل، ۱۳۴۹ -
عنوان و نام پدیدآور	: بررسی تحلیلی شاخص‌های امنیت غذایی کشور و ضایعات مواد غذایی / تألیف عادل بیگ بابایی، سروش بشروئی شرق.
مشخصات نشر	: مشهد: واژگان خرد، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۲۶ + ۲۳۸ ص.
شابک	: 978-600-8878-35-3
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
موضوع	: امنیت غذایی -- ایران
موضوع	: Food security -- Iran
موضوع	: مواد غذایی -- ایران -- تامین -- تدابیر ایمنی
موضوع	: Food supply -- Iran -- Security measures
موضوع	: مواد غذایی -- ایران -- تامین -- سیاست دولت
موضوع	: Food supply -- Iran -- Government policy
شناسه افزوده	: بشروئی شرق، سروش، ۱۳۶۴ -
رده‌بندی کنگره	: HD۹۰۱۶
رده‌بندی دیویی	: ۳۳۸/۱۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۶۱۱۴۷۶۹

مشهد، آپکوه، چهارراه کلاهدوز، شماره ۴۵۲

E-mail: vkhpublish@gmail.com

بررسی تحلیلی شاخص‌های امنیت غذایی کشور و

ضایعات مواد غذایی

تألیف: دکتر عادل بیگ بابایی؛ سروش بشروئی شرق

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

چاپ اول بهار ۱۳۹۹ - ۲۳۸ صفحه وزیری

چاپ و صحافی: سعدی

قیمت: ۸۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۸۷۸-۳۵-۳

حق چاپ محفوظ است

مرکز پخش: موسسه پژوهشی علوم و صنایع غذایی، تلفن ۰۵۱-۳۵۴۲۵۳۳۰

فهرست مطالب

فصل اول: مقدمه

۱-۱. مقدمه	۳
۱-۲. امنیت غذایی	۴
۱-۳. تعاریف و مفاهیم	۷
۱-۴. مروری بر اسناد بالادستی	۸

فصل دوم: وضعیت اقتصادی خانوار در تأمین مواد غذایی موردنیاز

۱-۲. مقدمه	۱۹
۲-۲. بررسی امنیت غذایی در جامعه براساس سهم هزینه‌های خوراکی از کل هزینه‌های ناخالص خانوار	۱۹
۳-۲. وضعیت رشد هزینه‌های خوراکی خانوار در مقایسه با نرخ تورم	۲۲
۳-۲. بررسی وضعیت هزینه‌های خوراکی و آشامیدنی به کل هزینه‌های ناخالص خانوار در کشورهای مختلف	۲۳
۴-۲. بررسی وضعیت هزینه‌های خوراکی و آشامیدنی خانوار در استان‌های مختلف	۲۶
۵-۲. دسته‌بندی استان‌های کشور براساس سطوح امنیت غذایی (براساس شاخص اسمیت و سوباندورو)	۲۷
۶-۲. وضعیت سهم هزینه اقلام مختلف خوراکی و آشامیدنی از سهم کل هزینه‌های خوراکی و دخانی در خانوار شهری	۲۹
۷-۲. وضعیت سهم اقلام مختلف خوراکی و دخانی از کل هزینه‌های خوراکی و دخانی در خانوار روستایی	۳۶
۸-۲. وضعیت رشد هزینه‌های خوراکی و دخانی خانوار شهری در مقایسه با متوسط رشد کل هزینه‌های خانوار	۴۳
۹-۲. وضعیت سرانه مصرف سالیانه اقلام مختلف خوراکی به تفکیک دهک‌های مختلف شهری و روستایی	۴۶
۱۰-۲. مصرف سرانه سالیانه اقلام مختلف خوراکی به تفکیک مناطق شهری و روستایی	۵۶
۱۱-۲. بررسی وضعیت نسبت هزینه‌های اقلام مختلف خوراکی در ۵ دهک بالای به ۵ دهک پایینی	۶۶
۱۲-۲. خوشه‌بندی استان‌ها براساس هزینه ناخالص سالانه و متوسط هزینه‌های خوراکی	۷۲
۱۳-۲. وضعیت سرانه هزینه‌های خوراکی و آشامیدنی در مقایسه با سهم هزینه‌های اقلام مختلف خوراکی از کل هزینه‌های خوراکی	۷۵
۱۴-۲. وضعیت نرخ مشارکت اقتصادی در کشور در سال‌های ۱۳۷۶-۱۳۹۶	۸۰
۱۵-۲. وضعیت نرخ بیکاری در کشور در سال‌های ۱۳۷۶-۱۳۹۶	۸۱
۱۶-۲. وضعیت محصول ناخالص داخلی کشور در سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۹۵	۸۲
۱۷-۲. وضعیت تغییرات ضریب جینی در کشور در سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۹۵	۸۳

فصل سوم: وضعیت فراهم‌بودن مواد غذایی در جامعه

۱-۳. مقدمه	۸۷
۲-۳. وضعیت خودکفایی در محصولات اساسی کشاورزی	۸۷
۳-۳. وضعیت خودکفایی در محصولات اساسی کشاورزی	۹۴
۴-۳. وضعیت ضریب خودکفایی کشور در تأمین انرژی و پروتئین حاصل از مواد کشاورزی و غذایی	۹۹
۵-۳. وضعیت عرضه سرانه انرژی محصولات کشاورزی و غذایی	۱۰۰
۶-۳. وضعیت عرضه سرانه پروتئین محصولات کشاورزی و غذایی	۱۰۱
۷-۳. وضعیت سرانه مصرف روزانه انرژی و پروتئین	۱۰۲
۸-۳. وضعیت مصرف سرانه انرژی و پروتئین در مناطق شهری و روستایی به تفکیک دهک‌های مختلف درآمدی	۱۰۳
۹-۳. وضعیت عرضه انرژی و پروتئین در ایران و جهان در سال ۲۰۱۱	۱۰۷

۱۰-۳. وضعیت مصرف سرانه عرضه مواد غذایی انرژی و پروتئین در جهان.....	۱۰۸
۱۱-۳. وضعیت ارزش واردات محصولات کشاورزی و غذایی کشور.....	۱۰۹
۱۲-۳. وضعیت ارزش واردات محصولات اساسی کشاورزی.....	۱۱۲
۱۳-۳. وضعیت رشد صادرات در مقایسه با رشد واردات محصولات اساسی غذایی و کشاورزی.....	۱۲۱
۱۴-۳. دسته‌بندی محصولات اساسی کشاورزی براساس درصد رشد صادرات و واردات در سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۴.....	۱۲۲
۱۵-۳. وضعیت تولید گندم در کشورهای حوزه چشم‌انداز.....	۱۲۳
۱۶-۳. وضعیت تولید جو در کشورهای حوزه چشم‌انداز.....	۱۲۵
۱۷-۳. وضعیت تولید ذرت در کشورهای حوزه چشم‌انداز.....	۱۲۷
۱۸-۳. وضعیت تولید سیب‌زمینی در کشورهای حوزه چشم‌انداز.....	۱۲۹
۱۹-۳. وضعیت تولید برنج سفید در کشورهای حوزه چشم‌انداز.....	۱۳۱
۲۰-۳. وضعیت تولید برنج شلتوک در کشورهای حوزه چشم‌انداز.....	۱۳۲
۲۱-۳. وضعیت رشد سالیانه تولید برخی محصولات اساسی کشاورزی کشور در مقایسه با رشد جمعیت.....	۱۳۳
۲۲-۳. وضعیت رشد تولید و رشد مصرف اقلام مختلف غذایی در مقایسه با رشد جمعیت در کشور.....	۱۳۴
۲۳-۳. سرانه مصرف سالانه برخی اقلام خوراکی و آشامیدنی در مناطق شهری طی سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۹۵.....	۱۳۶
۲۴-۳. ضایعات مواد غذایی.....	۱۴۵
۲۵-۳. ضایعات مواد غذایی در ایران در مقایسه با سایر کشورها.....	۱۴۹
۲۶-۳. وضعیت حجم و ارزش ضایعات و عرضه مواد غذایی در ایران.....	۱۵۸
۲۷-۳. وضعیت حجم عرضه گندم و محصولات در مقایسه با سهم ضایعات از کل عرضه برای کشورهای مختلف.....	۱۵۹
۲۸-۳. وضعیت حجم عرضه ذرت و محصولات در مقایسه با سهم ضایعات از کل عرضه برای کشورهای مختلف.....	۱۶۰
۲۹-۳. وضعیت حجم عرضه سیب‌زمینی در مقایسه با سهم ضایعات از کل عرضه برای کشورهای مختلف.....	۱۶۱
۳۰-۳. وضعیت حجم عرضه گوجه‌فرنگی و محصولات در مقایسه با سهم ضایعات از کل عرضه برای کشورهای مختلف.....	۱۶۲
۳۱-۳. وضعیت حجم عرضه سبزیجات در مقایسه با سهم ضایعات از کل عرضه برای کشورهای مختلف.....	۱۶۳
۳۲-۳. وضعیت حجم عرضه میوه‌جات در مقایسه با سهم ضایعات از کل عرضه برای کشورهای مختلف.....	۱۶۴
۳۳-۳. وضعیت حجم عرضه شیر و لبنیات در مقایسه با سهم ضایعات از کل عرضه برای کشورهای مختلف.....	۱۶۵
۳۴-۳. وضعیت حجم عرضه سبب و محصولات در مقایسه با سهم ضایعات از کل عرضه برای کشورهای مختلف.....	۱۶۶
۳۵-۳. وضعیت حجم عرضه پرتقال و محصولات در مقایسه با سهم ضایعات از کل عرضه برای کشورهای مختلف.....	۱۶۷
۳۶-۳. وضعیت ایران در مقایسه با سایر کشورهای منطقه چشم‌انداز براساس عرضه گندم و سهم ضایعات از کل عرضه گندم و محصولات.....	۱۶۸
۳۷-۳. وضعیت ایران در مقایسه با سایر کشورهای منطقه چشم‌انداز براساس عرضه برنج و سهم ضایعات از کل عرضه برنج.....	۱۶۹
۳۸-۳. وضعیت ایران در مقایسه با سایر کشورهای منطقه چشم‌انداز براساس عرضه جو و سهم ضایعات از کل عرضه جو.....	۱۷۰
۳۹-۳. وضعیت ایران در مقایسه با سایر کشورهای منطقه چشم‌انداز براساس عرضه ذرت و سهم ضایعات از کل عرضه ذرت.....	۱۷۱
۴۰-۳. وضعیت ایران در مقایسه با سایر کشورهای منطقه چشم‌انداز براساس عرضه سیب‌زمینی و سهم ضایعات از کل عرضه سیب‌زمینی.....	۱۷۲

۴۱-۳. وضعیت ایران در مقایسه با سایر کشورهای منطقه چشم‌انداز براساس عرضه سبزیجات و سهم ضایعات از کل عرضه سبزیجات.....	۱۷۳
۴۲-۳. وضعیت ایران در مقایسه با سایر کشورهای منطقه چشم‌انداز براساس عرضه خرما و سهم ضایعات از کل عرضه خرما.....	۱۷۴
۴۳-۳. وضعیت ایران در مقایسه با سایر کشورهای منطقه چشم‌انداز براساس عرضه میوه‌جات و سهم ضایعات از کل عرضه میوه‌جات.....	۱۷۵
۴۳-۳. وضعیت ایران در مقایسه با سایر کشورهای منطقه چشم‌انداز براساس عرضه موز و سهم ضایعات از کل عرضه موز.....	۱۷۶
۴۴-۳. وضعیت ایران در مقایسه با سایر کشورهای منطقه چشم‌انداز براساس عرضه سیب و سهم ضایعات از کل عرضه سیب.....	۱۷۷

فصل چهارم: مروری بر سبد غذایی مطلوب و وضعیت سبد غذایی خانوار در کشور

۱-۴. مقدمه.....	۱۸۱
۲-۴. سبد غذایی مطلوب پیشنهادی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.....	۱۸۲
۳-۴. سبد غذایی مطلوب گروه سنی ۲-۳ سال.....	۱۸۶
۵-۴. سبد غذایی مطلوب گروه سنی ۴-۵ سال.....	۱۸۷
۶-۴. سبد غذایی مطلوب گروه سنی ۶-۱۱ سال.....	۱۸۸
۷-۴. سبد غذایی مطلوب گروه سنی ۱۲-۱۷ سال.....	۱۸۹
۸-۴. سبد غذایی مطلوب گروه سنی ۱۸-۴۹ سال.....	۱۹۰
۹-۴. سبد غذایی مطلوب گروه سنی ۵۰-۶۰ سال.....	۱۹۱
۱۰-۴. سبد غذایی مطلوب گروه سنی بالای ۶۰ سال.....	۱۹۲
۱۱-۴. انرژی، پروتئین و ریزمغذی‌های موردنیاز و در دسترس براساس سبد غذایی موجود به تفکیک گروه‌های مختلف سنی.....	۱۹۳
۱۲-۴. وضعیت دسترسی به انرژی، پروتئین و ریزمغذی‌ها براساس سبد غذایی موجود خانوار.....	۱۹۷
۱۳-۴. وضعیت دسترسی به ریزمغذی‌ها براساس سبد غذایی موجود خانوار در دهک‌های اول تا سوم.....	۱۹۸
۱۴-۴. وضعیت دسترسی به ریزمغذی‌ها براساس سبد غذایی موجود خانوار در دهک‌های چهارم و پنجم.....	۱۹۹
۱۵-۴. وضعیت دسترسی به ریزمغذی‌ها براساس سبد غذایی موجود خانوار در دهک‌های ششم و هفتم.....	۲۰۰
۱۶-۴. وضعیت دسترسی به ریزمغذی‌ها براساس سبد غذایی موجود خانوار در دهک‌های هشتم، نهم و دهم.....	۲۰۱
۱۷-۴. بررسی وضعیت کم‌خونی، کمبود ذخیره آهن، در معرض کم‌خونی فقر آهن و کم‌خونی فقر آهن به تفکیک گروه‌های سنی، محل سکونت و جنس.....	۲۰۲
۱۸-۴. دسته‌بندی مناطق مختلف کشور براساس میزان کمبود روی و ویتامین D.....	۲۰۳
۱۹-۴. تجارب برتر برای بهبود تغذیه در جهان و ایران.....	۲۰۷
منابع.....	۲۳۵